

Magyar írók a ponyván.

Válasz N. L. bírálatára.

Évek óta figyelemmel kísérem a magyar népirodalmat. Azt tapasztaltam, hogy egyes kiadóknál még mindig olyan rémhistóriák jelennek meg, melyek borzalmasságuk és sületlenségük miatt épen nem alkalmasak a népművelődés ügyét előmozdítani. Rablóhistóriák, gyilkosságok, házasságtörések, gyűjtogatások, kísértetek, boszorkányok s egyéb épületes dolgok szerepelnek igen-igen sok népiratkában, melyek — szerény véleményem szerint — csak károsak lehetnek a magyar nép lelkületére. Nyelv, felfogás, kidolgozás: mind gyarló.

E bajon akartam — szerény tehetségemhez mérten — segíteni. Igaz, hogy újabb időben több jóra való népies vállalat indult meg; igaz, hogy nem elég a jó szándék nagyobb munka teljesítésére: belátom; s ha én mégis oly feladatra vállalkoztam, melyhez N. L. szerint «sem irodalmi, sem æsthetikai képzettségem, sem a nép irodalmi szükségletei iránt való érzékem nincs»: méltán megérdemlem, hogy megrójanak.

De kérem szeretettel, ha van is több jóra való népies vállalatunk, még mindig nincs annyi, hogy újabb ne keletkezzék. Aztán annyi a gyom, a dudva, hogy az ügy érdekében inkább tárt karokkal kellene fogadnunk mindenkit, a ki a gyom irtásában részt akar venni, semhogy elriaszszuk. Ha pedig «sem irodalmi, sem æsthetikai képzettségem, sem a nép irodalmi szükségletei iránt való érzékem nincs»: miként ismerhettem föl a káros ponyvairodalmi termékeket és hogyan juthattam a vállalat szép eszméjéhez? Mert azt N. L. is szíves elismerni, hogy «a cél dicséretes» és «a vállalatnak eszméje szép».

Miféle célt tűztem tehát magam elé? Évekkel ezelőtt jöttem arra a gondolatra, hogy a néppel megismertetem nemzetünk történeti múltját. Ponyvára vittem a magyarok történetét, s megírtam a nép részére irodalmunk történetét. Célom volt, hogy a magyar lélek, a magyar szellem izmosodjék e hét nyelvű és hét vallású hazában. Sohasem tagadtam s máig kifejtett szerény irodalmi működésem is bizonyítja: hogy mindig chauvinista voltam. Tehetségem gyarló lehet; tudom: sok hibám van, de lelkes magyarságomat senki sem vonhatja kétségbe. Ha erőmet nagyobbra becsültem, mint a minő valóban: úgy ez csakis hazafias lelkesedésemből származott.

Éveken át dolgozótársa voltam különféle pædagogiai lapoknak, száz és száz cikket írtam egy krajczárnyi tiszteletdíj nélkül. Ne higgye tehát N. L., hogy népies vállalataimnak «üzleti rugói» voltak, vagy vannak és hogy «üzleti versenyt» akarnék támasztani. Én nem pénzért írok, hanem azért, mert az írásban gyönyörűségemet találok. Nekem a munka önmagában nyújt jutalmat; hála az égnek, eddig még győztem a munkát.

Azt tapasztaltam, hogy a ponyvára vetett magyar történeti füzetkéimét a nép és az ifjúság egyaránt olvasgatja. Ebből erőt merítettem. Azt hittem, talán az irodalomtörténetet is sikerül népiesen megírnom. A munkával elkészültem, de kiadót nem találtam. Fűhöz-fához futottam: nem boldogultam. Végre több évi futkosás után sikerült vállalatomat nyélbe ütni.

Persze, rendszeres, tudományos munkáról szó sem lehet — legalább szerény véleményem szerint. Inkább szemelvényeket kívánok nyújtani a népnek. Irodalmi olvasókönyvet, melynek olvasmányait csakis tárgyi szempontból magyarázom. Az egyszerű falusi népnek kell-e ennél több?

Amde N. L. (bocsásson meg, hogy nem szólítom «úr»-nak, mint-hogy nem tudom: férfit, vagy nő rejtőzik-e a névtelenség köpenyében; a személyeskedés nem kényerem, nem is kutatom kiletét) így vélekedik:

«Hogyan, Böngérfi J. fogja a magyar irodalomtörténetet a ponyvára vinni? Ó fogja magyarázni a magyar költőket és írókat a népnek? Hol volt eddig e téren, hogy a tenger mélységéből egyszerre bukkan ki?»

Hát édes N. L., eddig sem rejtőztem a tenger mélységében; nem vagyok épen olyan semmi-ember, a mint Ön hiszi. A budapesti IX. ker. polgári fiú-iskolában a magyar nyelvet és irodalmat tanítom; számos pädagogiai cikket írtam, *Beöthy Zsolt* képes magyar irodalomtörténetét több lapban behatóbban ismertettem; van több önálló pädagogiai munkám s egy-két tankönyvem; írtam néhány ifjúsági és népies könyvet; a magyar pädagogiai társaság is rendes tagjai sorába választott, pedig egy léleknel se jártam pártfogásért.

De ha egészen ismeretlen ember volnék is, ebből még nem következik az, hogy jóra való munkát ne írhassek. Így csak elfogult ember beszélhet.

A kiadói értesítés — mondja N. L. — sokkal világosabban fejezi ki a programot, mint a szerkesztő a zöld boríték belső oldalán. Legyen úgy. Ezért N. L. a kiadót meg is dicséri. De a kiadói értesítés azon pontjáért, hogy a középiskolai tanuló ifjúság is haszonnal olvashatja az egyes füzeteket: már a szerkesztő kap ki és nem a kiadó. Hát ez igazság? A képeket is elítéli N. L. Hát erről tehetek én?

Egy kissé mégis csak elvetette a sulykot N. L., mikor azt állítja, hogy «valamire való középiskolai tanulóknak az Ilosvai-füzet csak az önéretet gyönyörét szerzi meg». Lám, *Gaal Mózes* azt mondja: «Nem egy esztendő alatt kell az irodalom történetét a középiskolában megtanítani, hanem nyolcz teljes esztendő alatt kell arra törekednie a magyar nyelv tanárának, hogy folyton gyűjtsék az anyagot». (Magyar Pädagogia, VII. 210. lap.)

Azt hiszem, az Ilosvai-füzetet legalább az alsóbb osztályú középiskolai tanulók elolvashatják s ha egyebet sem találnak benne, mint irodalmi anyagot: nem végeztem felesleges munkát.

Ilosvaira vonatkozó adataimat Beöthy Zsolt munkáiból merítettem, bár a «Régi magyar költők tára» köteteit is olvashattam. Azt hittem, hogy a mit Beöthy a középiskolai felsőbb osztályoknak s a művelt közönségnek nyújt: untig elég lesz a falusi népnek. Kevés adatot hordtam össze: igaz, mert magam is azt vallo, hogy a száraz adatok nem érdeklik a népet. De valami életrajzfélét mégis csak kell adni.

Hogy a füzet címe nem felel meg a tartalomnak? Lehet. De lássa N. L., némely folyóirat sem felel meg mindig ennek a követelménynek. Mert ennek a folyóiratnak címe: «Magyar Pädagogia» s hasábjain mégsem *pädagogiai*, hanem esztetikai s tudományos szempontból bírálta meg szerény vállalatomat. Pedig van ám a «Magyar Könyvesház»-nak *pädagogiai oldala* is. Azt kellett volna kutatnia N. L.-nek, hogy

Kis füzetkémmel okozok-e erkölcsi kárt a magyar nép lelki életében? Nem nevellem-e inkább a nép hazafias érzését, nemzeti összetartozását és önérzetét? Mert én első sorban *pædagogus* akarok lenni, mikor a népnek írok. S ez a lap is — tudtommal — *pædagogiai*. Ha már æsthetikába avatkozok, mi marad az æsthetikai lapoknak?

Arany János Toldiját Ilosvai után írta. Hadd lássa a nép a párhuzamot. Ez volt a szándékom. Ámde Ráth Mór, Arany munkáinak kiadója, nem engedte meg, hogy Toldinak csak egy részét is szó szerint közölhessem. Ezért közlöm «Toldi szerelmét» kivonatban. De bizony «mutató» ez, N. L.! Bemutatja a Toldi-trilogia egyik részének a meséjét, vázát.

Azt is mondja N. L.: «Előadásának népies zamatára nagyon büszke lehet a szerző; úgy látszik, el is van egy kissé kaptva». Miért lennék büszke s elkapatott? Igaz, hogy szeretem olvasni Vas Gerebent, Benedek Eleket, Arany Jánost, Petőfit, Vörösmartyt, a népköltés gyűjteményeit s így csak rám ragadt valami. De ez nem ok arra, hogy büszke legyek. Aztán elkapatott? Nincsen nekem semmiféle hatalmas pártfogóm, sem nagy úr, sem irodalmi pajtás; senki, senki ez ég világán, a ki tömjénezne nékem s tolná szekerem rúdját elébbre. De Isten jóvoltából megéltem eddig is, talán csak megelek valahogy ezután is.

N. L. szerint «nem izléses» ez a mondat: «... úgy megütötte az egyiket, hogy még az eget is bőgőnek nézte». No, lehet. Az izlés mindig fölfogás dolga. Az én fületem azonban inkább sértik az ilyes szók: «spektroszkop», «gründolás» stb.

N. L. azonban elolvasta füzetemet s látom, hogy foglalkozott velem. Fogadja érte köszönetemet. Ha kevesebbet foglalkozik személyemmel, s csak a tárgynál marad: hasznosabb lett volna eszmecsereénk.

Isten látja lelkemet, én csak használni akartam nemzetemnek. Ha azonban N. L. azt hiszi, hogy nálamnál ügyesebb alakban tudja a ponyvára vinni az írókat és költőket: mutassa meg. Szívesen látom munkatársnak, sőt még a szerkesztést is átengedem neki, ha meggyőző, hogy ért a dologhoz.

De lássa, kedves N. L., Ön agyba-főbe ütött engem, még a keresztvizet is leszedte rólam, de enyhítő írt nem nyújtott. Szép a vállalat eszméje, «de a kivitele szerencsétlen» — mondja. Elhiszem. De a bírálat nem csak sújtson, hanem tanítson is. Könnyű valamit lerántani, még a szent dolgot is nevetségessé lehet tenni, de az alkotás nehezebb.

Néhány héttel ezelőtt fogtam egy mostanában megjelent «Magyar Verstan» olvasásához. Még nem értem a végére s már is annyit jegyezgettem a lapok szélére, hogy jegyzeteimből ugyancsak kitelnék a ledorongoló bírálat. Pedig a könyvet a minisztérium is engedélyezte. Mi következik ebből? Hogy különféle mértékkel lehet mérni. Bírálatunkban legyünk *méltányosak*, tollunkat vezesse a *jóakarát*, de első sorban *legyünk igazságosak*. Ennyit tartottam szükségesnek elmondani N. L. bírálatára.

BÖNGÉRFI JÁNOS.